

Metodické listy Vzdelávanie o holokauste

Občianske združenie DOKUMENTAČNÉ STREDISKO HOLOKAUSTU vzniklo v novembri 2005. Svojimi zámermi, cieľmi a aktivitami nadväzuje na projekty a celkovú koncepciu rovnomenného projektu, ktorý spoločne realizovali od roku 1999 Nadácia Milana Šimečku a Židovská náboženská obec v Bratislave.

Cieľom OZ DSH je realizácia výskumov a zhromažďovanie, dopĺňanie archívnych a iných dokumentov týkajúcich sa holokaustu, šírenie poznatkov o tomto historickom období, ako aj o židovskej minorite na Slovensku, jej mieste v slovenskej spoločnosti v 20. a 21. storočí a o fenoménoch súvisiacich s touto problematikou (antisemitizmus, xenofóbia, intolerancia a rasizmus).

Hlavnými prostriedkami pri napĺňaní stanovených cieľov DSH je koordinácia, supervízia a podpora výskumných, vzdelávacích, kultúrnych a spomienkových spoločenských aktivít, popularizačná, publikačná činnosť a spolupráca s verejnosťou a médiami.

Vydávanie Metodických listov Vzdelávanie o holokauste je jedným z prvých publikačných počinov, ktorý realizujeme za finančnej podpory Ministerstva školstva SR a má slúžiť ako zdroj informácií a inšpirácie pre všetkých, ktorí sa venujú vzdelávaniu o holokauste v rámci svojich vyučovacích predmetov či v mimoškolských aktivitách.

Plánovaná séria metodických listov obsahuje metodické postupy, návrhy vyučovacích hodín, resp. aktivít, ktoré predstavujú rôzne prístupy a spôsoby použiteľné vo vzdelávaní o holokauste počas celého roka či pri príležitosti Pamätného dňa obetí holokaustu a rasového násillia, ktorý si v Slovenskej republike pripomínáme vždy 9. septembra. Ich autorkami/autormi sú skúsení pedagógovia, ktorí prezentujú vlastné, v praxi overené metódy práce s mladými ľuďmi o problematike holokaustu.

Veríme, že v našich Metodických listoch nájdete podnetné nápady, ktoré môžu obohatiť aj vaše vyučovacie hodiny.

Pamätný deň obetí holokaustu a rasového násillia vo vzdelávacom procese

Prostredníctvom vzdelávacích aktivít v tento pamätný deň sa vyučujúci a žiaci snažia dosiahnuť nasledovné ciele:

- > Preukázať sympatie s obeťami a zachovať ich spomienky
- > Poukázať na dôležitosť spomínania a pripomínania si preživších, obetí, záchrancov, ako aj osloboditeľov
- > Zdôrazniť, že holokaust neznamenal stratu iba pre priamo zúčastnené krajiny, ale pre celú civilizáciu
- > Lepšie porozumieť spoločnej minulosti
- > Prehĺbiť vedomosti o lokálnom, regionálnom a národnom dedičstve
- > Poukázať na nebezpečenstvo radikálnych a extrémistických hnutí, ako aj totalitárnych režimov
- > Zvyšovať povedomie o súčasných formách antisemitizmu, xenofóbie a všetkých formách nenávisti a diskriminácie
- > Rozšíriť vedomosti o iných genocídach a ukázať ich spojitosť s holokaustom
- > Propagovať dodržiavanie ľudských práv najmä v prípade menších
- > Podnecovať kritické myslenie a výskumnú zvedavosť
- > Upevňovať zodpovednosť jednotlivca voči ostatným členom demokratickej spoločnosti.

Budovať mosty pamäte...

Už len niekoľko rokov budeme mať možnosť vnímať hrozby holokaustu prostredníctvom hŕstky tých, ktorí toto hrozné obdobie prežili a odhodlali sa podeliť o svoje zážitky. Pedagógovia a ich žiaci majú v súčasnosti, keď posledná generácia tých, ktorí prežili holokaust spomína na obdobie holokaustu, poslednú možnosť vybudovať mosty pamäte pre budúce generácie, ktoré nedovolia ponaučeniam z obdobia holokaustu upadnúť do zabudnutia. Preto veríme, že nasledujúce (predchádzajúce) riadky, ktoré ponúkajú návod na vyučovanie o holokauste, budú pomáhať pedagógom v plnení tejto významnej úlohy.

Preklad úryvku z materiálu Yad Vashem, OSCE, ODIHR: Preparing Holocaust Memorial Days;
viac na www.yadvashem.org, www.osce.org/odihr

PAMÄTNÝ DEŇ OBEŤÍ HOLOKAUSTU
A RASOVÉHO NÁSILLIA

Slovenská republika sa v novembri 2005 stala členským štátom medzinárodnej iniciatívy s názvom Pracovná skupina pre medzinárodnú spoluprácu vo vzdelávaní, výskume a pripomínaní holokaustu (Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Research and Remembrance – ITF). Sú v nej združení odborníci (akademici, pedagógovia, múzejní pracovníci) a zástupcovia vlád jednotlivých štátov. Medzinárodné tímy špecialistov spoločne vypracúvajú odporúčania prečo a akým spôsobom o holokauste učiť.

PREČO UČIŤ O HOLOKAUSTE?

1. Holokaust bol zlomovou udalosťou, nielen 20. storočia, ale v kontexte celej histórie ľudstva. Bol bezprecedentným pokusom zlikvidovať skupinu ľudí a jej kultúru. Holokaust by sa mal študovať preto, lebo od základov spochybnil základy civilizácie.
2. Vzdelávanie o holokauste podnecuje študentov, aby sa zamýšľali nad používaním a zneužívaním moci, aby premýšľali o úlohe a zodpovednosti jednotlivcov, organizácií a národov konfrontovaných s porušovaním ľudských práv. Môže prispieť k zvýšeniu ostražitosti voči potencionálnej hrozbe genocídy v súčasnom svete.
3. Vzdelávanie o holokauste napomáha študentom pochopiť dôsledky stereotypov, predsudkov, rasizmu, a antisemitizmu v akejkoľvek spoločnosti. Študentom pomáha uvedomovať si hodnotu rôznorodosti v pluralitnej spoločnosti a zvyšovať citlivosť k postaveniu menšín.
4. Holokaust ukázal, ako moderný národ môže svoju technologickú vyspelosť a byrokratickú infraštruktúru využiť na realizáciu deštruktívnych prejavov politiky – počnúc sociálnym manipulovaním, až po genocídu.
5. Holokaust poskytuje kontext na skúmanie nebezpečenstva ostať mlčiacim a nevšímavým tvárou v tvár útlaku iných.
6. Keď študenti budú hlbšie prenikať do podstaty historických, sociálnych, náboženských, politických a ekonomických pomerov, ktoré vyústili do holokaustu, pochopia komplexnosť historického procesu a získajú predstavu, ako kombinácia takýchto faktorov môže prispieť k rozpadu demokratických hodnôt. Študenti pochopia, že zodpovední občania v demokratickom zriadení, sa musia naučiť identifikovať nebezpečné signály a vedieť na ne reagovať.
7. Holokaust sa stal ústrednou témou v kultúrach mnohých krajín, čo sa odráža aj v mediálnej prezentácii a kultúre. Vzdelávanie o holokauste môže poskytnúť študentom historické vedomosti a zručnosti potrebné na pochopenie a hodnotenie týchto kultúrnych prejavov.

VO VŠEOBECNOSTI BY VZDELÁVANIE O HOLOKAUSTE MALO:

1. Zlepšiť vedomosti o bezprecedentnej deštrukcii
2. Zachovať pamiatku tých, ktorí trpeli
3. Povzbudiť pedagógov a študentov, aby reflektovali morálne a duchovné otázky vyplývajúce z udalostí holokaustu, aj spôsob ako sa aplikujú v dnešnom svete

Vzdelávanie o holokauste sa musí realizovať v celkovom kontexte európskej histórie ako celku. Podporujeme pedagógov, aby skúmali aj lokálny, resp. regionálny kontext tejto časti histórie.

SPÔSOB VZDELÁVANIA O HOLOKAUSTE NA ŠKOLÁCH

Neexistuje žiaden „správny“ spôsob vyučovania akéhokoľvek predmetu, žiadna ideálna metóda, ktorá by bola vhodná pre všetkých učiteľov a študentov. To, čo tu navrhujeme, sú iba návody a rady, ktoré sa učiteľom na školách môžu osvedčiť pri tvorbe ich vlastných pracovných plánov zohľadňujúc individuálne študijné potreby študentov. Naše odporúčania sú založené na aktuálnych osvedčených metódach veľkého počtu inštitúcií zaoberajúcich sa vzdelávaním o holokauste. Tie majú za cieľ odpovedať na otázky učiteľov ohľadne spôsobu výučby tohto veľmi zložitého predmetu a poskytnúť rady, ako možno v tejto oblasti pokračovať ďalej.

Vzdelávanie o holokauste je založené na výsledkoch výskumu a v priebehu posledných troch dekád prešlo významnými zmenami. Tento dokument preto nie je definitívnou informáciou, odráža súčasné trendy.

ZHRNUTIE:

- > Téma holokaustu sa dá s úspechom vyučovať, nemajte z preberania tejto témy obavy
- > Definujte pojem holokaust
- > Vytvorte pozitívne študijné prostredie s aktívnym pedagogickým prístupom zameraným na potreby študenta
- > Špecifikujte históriu prenosom štatistík do príbehov jednotlivcov
- > Používajte svedecké výpovede na zreálnenie tejto histórie pre študentov
- > Na lepšie porozumenie holokaustu zvolte medziodborový prístup
- > Uveďte históriu holokaustu do kontextu
- > Poskytnite široký a vyrovnaný výklad tejto látky
- > Používajte presné formulácie a podnecujte študentov, aby sa snažili o to isté
- > Rozlišujte medzi históriou holokaustu a ponaučeniami, ktoré môžu z nej vyplývať
- > Vyvarujte sa jednoduchých odpovedí na zložité historické procesy
- > Umožnite vašim študentom prístup k základným prameňom
- > Študenti by mali byť upozornení na fakt, že množstvo dôkazov o holokauste vytvorili jeho páchatelia
- > Vyzvite vašich študentov, aby kriticky analyzovali rôzne interpretácie holokaustu
- > Dbajte na to, aby písaný a vizuálny obsah bol primeraný a nezapájajte vašich študentov do štúdia holokaustu používaním obrazov vyvolávajúcich hrôzu
- > Neporovnávajte utrpenie akejkoľvek skupiny s inou
- > Podporte vašich študentov, aby pátrali po rozličných reakciách obetí vrátane foriem odporu proti nacistom
- > Dbajte na to, aby ste necharakterizovali židovský národ len v súvislosti s holokaustom
- > Upozornite na to, že holokaust nebol nevyhnutný
- > Nepokúšajte sa vykresliť páchatelov holokaustu ako „neľudské monštrá“
- > Dbajte na to, aby ste rozlišovali medzi zločincami minulosti a dnešnými spoločnosťami v Európe a kdekoľvek inde
- > Nabádajte vašich študentov, aby skúmali miestnu, regionálnu, národnú a celosvetovú históriu a pamäť
- > Požiadajte vašich študentov, aby sa zúčastňovali na národných a miestnych spomienkových ceremóniách a premýšľali o nich
- > Zvoľte si vhodné vzdelávacie aktivity a vyhýbajte sa používaniu takých, ktoré by mohli viesť k identifikovaniu sa študentov so zločincami alebo s obeťami
- > Nelegitimizujte popieranie minulosti
- > Majte na pamäti plusy a mínusy všetkých vzdelávacích materiálov vrátane internetu
- > Rozlišujte medzi historickými a súčasnými udalosťami a vyhýbajte sa nehistorickým porovnávaniam
- > Reagujte na problémy znepokojujúce vašich študentov.

VYUŽITIE PAMÄTNÉHO MIESTA VO VZDELÁVANÍ O HOLOKAUSTE

ADELAIDA MEZEIOVÁ

Určené: Žiakom ZŠ, SŠ
Téma: Pamätný deň obetí holokaustu a rasového násillia v Slovenskej republike
Ciele: Aktualizovanie historickej udalosti
Metódy: Riadený rozhovor, samostatná práca, využitie videokazety
Pomôcky: Brainstorming, analýza fotografického dokumentu z rôznych období, umeleckého diela (pamätníka), argumentácia na základe motivačného textu

ŠTRUKTÚRA VYUČOVACEJ HODINY

Organizačná časť: pozdrav, zápis do triednej knihy, absencia
Motivácia: brainstorming – holokaust, čítanie motivačného textu

Otázky:

- Čo pre autora znamenajú dejiny?
- Aký vzťah je podľa neho medzi dejinami, súčasnosťou a budúcnosťou?
- O akom pociť viny môže autor hovoriť?
- Aká je naša zodpovednosť za deje minulosti?
- Stotožňujete sa s jeho výroky? Svoju odpoveď vysvetlite.

Cieľ:

Je dôležité pripomínať si udalosti ako je holokaust?

NOVÉ UČIVO

1. časť: Skupinová práca – analýza fotografie (fotografií)

Otázky:

- Čo zobrazuje fotografia?
- Z ktorého obdobia fotografia pochádza?
- Aký význam malo miesto v danej dobe? Aký význam má miesto dnes?
- Čo sa na danom mieste zmenilo? Ako vyzerá dnes? (Čo sa zachovalo, čo sa „stratilo“?)
- Prezentácia výsledkov analýzy.

2. časť: Vyučovanie na pamätnom mieste – analýza pamätníka

Úlohy:

- > Čo zobrazuje pamätník?
- > Je zrejmé na prvý pohľad, akú udalosť pripomína?
- > Z akého materiálu je zhotovený?
- > Nachádzajú sa na ňom nejaké symboly? Vysvetlite ich.
- > Sprostredkúva pamätník nejaké konkrétne fakty?
- > Kedy bol postavený?
- > Prečo práve tu?
- > Ako hodnotíte jeho architektonické riešenie, umiestnenie v priestore ...?
- > Prezentujte výsledky analýzy pamätníka.

Záver:

Diskusia o potrebe aktualizovania historickej udalosti holokaust
Prejavy genocídy v dnešnom svete

Domáca úloha

- Vypracovanie a vyhodnotenie ankety
- Konfrontácia výsledkov ankety s postojmi študentov

„Pre každého je pochopiteľné pranie zabudnúť na udalosti, ktoré spôsobujú bolesť a nenechávajú mŕtvych pokojne odpočívať“. K zabúdaniu by dnes skutočne mohlo dôjsť – svedkovia niektorých udalostí vymierajú, je stále menej obetí, ktoré časom prenášajú tieň minulosti. Dejiny rýchlo blednú, keď nie sú súčasťou vlastných zážitkov. Preto ide o to –robiť z mŕtvej minulosti živú budúcnosť. Nechceme konzervovať naše utrpenie. Chceme vysloviť ponaučenie, ktoré bude aj ďalším generáciám slúžiť na orientáciu v živote. Tieto myšlienky nevyplývajú len z pocitu viny. Vina je vždy osobná záležitosť, takisto ako odpustenie. Vyplývajú zo zodpovednosti za vlastné činy a z naplnenia presvedčenia „nikdy viac!“ Je pravda, že dejiny sa neopakujú, aj keď niektorí tvrdia opak. Je však pravda, že dejiny sú predpokladom formovania súčasnosti a zaobchádzanie s dejinami je tak základom pre budúcnosť.“

Roman Herzog, prezident Nemeckej spolkovej republiky, Bulletin č. 6 z 23. 1. 1996,
In: Presse- und Informationsamt der Bundesregierung, s. 46, krátené.

DSH

LITERÁRNY TEXT AKO HISTORICKÝ PRAMEŇ HOLOKAUSTU

ADELAIDA MEZEIOVÁ

Určené: Žiakom 8. a 9. ročníka ZŠ, 2. až 4. ročníka SŠ
Téma: Pamätný deň obetí holokaustu a rasového násillia v Slovenskej republike
Ciele: Ako prežívali holokaust rôzne skupiny obyvateľstva?
Metódy: Riadený rozhovor, argumentácia na základe prečítaného textu, komplexná analýza prečítaného diela (diel)
Pomôcky: Publicistický a literárny text

ŠTRUKTÚRA VYUČOVACEJ HODINY

Organizačná časť: pozdrav, zápis do triednej knihy, absencia
Motivácia: opakovanie o holokauste

Otázky:

- Kde ste sa stretli s pojmom holokaust?
- Hovorí sa o ňom len v historických prameňoch?
- Ktoré literárne diela, v ktorých sa spomínajú udalosti holokaustu, ste čítali?

Cieľ:

Svedectvá historických udalostí sú všade okolo nás.

NOVÉ UČIVO

1. časť: Literárny text ako historický dokument

Úlohy:

- > Analyzujte text.
- > Pomenujte jeho tému.
- > Kto je autorom textu?
- > Aké boli pohnútky autora pri vzniku textu?
- > Vysvetlite konanie ľudí rôznych konfesíí.
- > Prezентуйте výsledky práce skupiny.

2. časť: Kto je kto

Otázky:

- Aké spoločné témy sa v textoch nachádzajú?
- Porovnajte reakcie ľudí na prenasledovanie Židov. Vysvetlite ich konanie.
- Aký význam zohrávala tma v osudoch ľudí židovského vyznania a pôvodu?

Záver:

Prečo niektorí ľudia nevedia, že ich príbuzní pomáhali počas vojny Židom?
Viete, aké významenie môžu dostať tí, ktorí pomohli Židom počas vojny?

Domáca úloha

- Urobte interview s človekom, ktorý prežil vojnu.

„Som na návšteve u svojho bratranca a jeho ženy Helgy v Aschaffenburgu. Už dávno som u nich nebol na návšteve. Na Schweinheimerskom vršku som kedysi ako dieťa rád trávil víkendy a prázdniny. Lebo tu na vidieku bol život voľnejší ako v meste. Teraz je tu už tiež veľa domov.“

Po horúcom dni sedíme večer na terase za chatkou. Ilša, bratrancova dcéra, griluje v záhrade klobásy. Pijeme pivo a zhovárame sa o budúcej dovolenke (bratranec chce cestovať do Nizze), o deťoch, o kúpe auta. Helga sedí v záhradnej hojdačke. Je príjemne, nikam sa neponáhľame, máme veľa času.

Zrazu začnem rozprávať o Židoch v Aschaffenburgu počas Tretej ríše. V časopise Main – Echo som čítal, že jedného dňa v apríli roku 1942 bolo z Aschaffenburgu do Poľska deportovaných 123 Židov. Vtedy som tu bol, mal som trinásť a často som myslel na ľudí so žltými hviezdami. Ale zabudol som, alebo som ani nikdy nevedel, kam sa podeli. Naraz ľudí so žltými hviezdami v meste nebolo. Moji priatelia ani príbuzní o Židoch nerozprávali. „Musí sa to predsa vedieť!“ vravím. „Ľudia predsa museli niečo vedieť a počuť!“ Pýtal som sa mnohých, ale nedostal som nijakú odpoveď.

Niektorí mi vysvetľovali, ako to so Židmi bolo. Žili izolovaní v meste, vládol tu strach z gestapa, kontakt so Židmi bol zakázaný, deportácie sa konali vždy uprostred noci... Ľudia vraveli, že nič nevedeli. Vtedy Helga povedala: „Alebo nechceli vedieť.“

A Helga začala rozprávať: „U priateľov v Kleinkostheime bývali položidovské deti z Porýnia so svojou matkou. Moji rodičia priniesli týmto ľuďom jedlo a šaty, pozvali ich k nám domov a pomohli im. Potom tu bol ešte farár Hepp. Nacisti ho hľadali, lebo kázal v kostole proti Hitlerovi. Ja som mu ako dieťa ukázala cestu k bunkru. Išli sme na bicykli, farár v civile. Ľudia si mysleli – otec s dcérou. V bunkri sa potom farár skryl.“ Helga to rozprávala, stále sediac a hojdajúc sa na hojdačke.

Môj bratranec a jeho žena žijú ako mnoho iných ľudí. Aj v čase Tretej ríše bola Helga a jej rodina úplne obyčajnou rodinou. Napriek tomu pomáhali Židom. Dodnes som to nevedel.“

Aufderstrasse, H. a kol.: Themen 1.

Pracovný zošit, Nemčina ako cudzí jazyk pre stredné a jazykové školy. Bratislava, Slovart 1994, s. 108

„Väčšina ľudí sa správala dobre; dávali im potajme, ale zreteľne najavo, že s tým nesúhlasia, že ich považujú za svojich. Zakaždým sa našlo dosť priateľských slov a ochotných rúk pomôcť im, ale to čudné a nepochopiteľné vzduchoprázdnno sa nedalo zaplniť ich účasťou. Strhol sa dážď nových a čoraz hroznejších nariadení. Tie súcitné pohľady ľudí! Prečo nás ľutujú? A našli sa aj výnimky, najmä odo dňa, keď nám mama musela prišľiť žlté hviezdy. Niektorí len zašepkali s vyhýbavými pohľadmi ahoj a nespomali krok. Iní na ňu sprisahanecky žmurkli, obrátili sa k nej, tak čo robíš. Ale našli sa aj takí, čo si ju premerali s chmúrnou prevahou a čiveli na ňu s neokrôchaným zájmom a neskrývanou zvedavosťou ako na raritu.“

Otec! Prečo mlčí? Prečo sa neburí? Čo hrozného vie? Čo spáchal? Vidí popolavú zvráskavenú tvár s tmavými múdrymi očami a chradnúcu postavu, na ktorej sa plance obnosený kabát so žltou hviezdou, ako sa za úsvitu kníše z domu mĺkvy, zavalený starosťami, a predsa je to otec, ktorý aj teraz dokáže pod lampou a za spusteným zatemnením vykreslať smiech a naučiť ju valčíkovým krokom. A je tu nová kamarátka Blanka, zblížil ich údel žltej hviezdy, a je tu mama, tá tajne plačúca mama, je tu ešte domov obkolesený tmou a predtuchami... Je to sen, určite je to iba mučivý sen o daždi a akejsi starej dvojkoľsovej káre – drkoce po lesklej dlažbe, batohy a kufre sa na nej natriasajú, 50 kíľ na osobu...“

Očenášek, J.: Romeo, Julie a tma. Bratislava. Tatran 1986, skrátené a voľne preložené, s. 89 – 91.

„Mesiac vyplával na voľné nebo.“

Dievča s hviezdou sa usmialo.

„Nič sa nestalo, Igor. Tu, u nás, ide všetko po starom. Ibaže doma nenocujem. Ináč nič nového. Ak pozeráš na mesiac, pozeraj, ak spíš – spi, a škaredé sny odháňaj. Ja bedlím nad našou láskou a usmievam sa. Je tu tma, nikoho jasne nevidím, ale cítim, že mnohí sú smutní. Tí, čo nemilovali, sú smutní. Aj ja som smutná, keď čierny pán prišiel do nášho domu bez zaklopania. Bola som smutná aj na námestí, ale teraz nie som. Ľúbim ňu, ľúbim...“

Vydedenci ležia, posedávajú a mlčia.

Ostali im ešte mená, priezviská, aj do spomienok ešte utekajú, tam, za hrubé múry židovskej školy, do ulíc a uličiek mesta pod viničným vrchom.

Tma v triede zotrela farby očí a vyrvala vášne. Ony sa potulujú, kdesi v prachu námestia zanechané a vyvrhnuté ako vnútornosti zabitej zveri.

„Dobrá noc, spíte! Všetci spíte! Ostali vám ešte mená. Je vás 312. A keď sa zajtra budem vznášať nad mestom, porátam si vás. 312! Dobré si musím zapamätať. Spíte!...ľúči sa mesiac a kľže do nepriesvitných oblakov.“

Vstávajú. Tváre zotrela noc, i farbu očí. V rozjasnenom dni je všetko rovnaké až do zúfania.

„Krv, chlapci!“ hlas sa zlomil.

„Alino!“ volajú ho po mene, no on už meno stratil.

„Žiletkou si podrezal žily na rukách,“ povedal jeden z kľáčiacich bez účasti.

„Kedy sa to stalo?“

„No v noci. Kedy sa malo?“

Mŕtvola desí.

Okolo bezmenného sa vytvára pustý kruh. Elipsa! Živí sa stískajú, aby mal mŕtvy miesto. Čo najviac miesta. Čím ďalej od neho, lebo stratil meno.

Stratil meno.

Hviezda na jeho hrudi nasiakla krvou.

„Heraus! Schnell!“ dvaja špinavozelení stoja vo dverách a revú.

Vydedenci sa poberajú nerozhodne z triedy.

V uličkách, čo ústia na námestie sv. Alžbety, sa zhromažďujú ľudia. Nemí diváci bez hviezd, nežidovskí občania tohto mesta, aj sediaci z okolitých dedín. Stoja a stoja. Čakajú! Na niečo smutné čakajú. Neprišli sa rozlúčiť?“

Jašík, R.: Námestie sv. Alžbety. Bratislava: Slovenský spisovateľ 1960, krátené, s. 225 – 238.

VZDELÁVACIA VYCHÁDZKA KU DŇU HOLOKAUSTU (na príklade mesta Levice)

HELENA VARGOVÁ

V zmysle Deklarácie ministrov školstva členských Rady Európy z 18. októbra 2002 oznámilo Ministerstvo školstva Slovenskej republiky, že od roku 2003 sa 9. september – Pamätný deň obetí holokaustu a rasového násillia v Slovenskej republike – bude pripomínať aj na základných a stredných školách. V tento deň, v tomto septembrovom týždni, školy majú organizovať spomienkové a vzdelávacie podujatia s tematikou holokaustu. Jednou z mnohých alternatív je aj vzdelávacia vychádzka v lokalite školy.

Určené: Žiakom 7. až 9. ročníkov ZŠ, SOŠ a gymnázií

Téma: Pamätný deň obetí holokaustu a rasového násillia v Slovenskej republike

Ciele: Pripomenutie obetí holokaustu prostredníctvom lokálnej, resp. regionálnej histórie

Metódy: Vychádzka po meste s návštevou vybraných pamätných miest, riadený rozhovor, samostatná práca – rovesnícke vzdelávanie, rozhovor s pamätníčkou, využitie videozáznamu spomienok

ŠTRUKTÚRA VZDELÁVACEJ VYCHÁDZKY (1 – 2 vyučovacie hodiny)

Otázky:

- Prečo máme na Slovensku Pamätný deň obetí holokaustu a rasového násillia práve 9. septembra?
- Aká udalosť sa viaže ku 9. septembru 1941? Viete, čo sa v tom období dialo v našom meste?
- Nachádzajú sa v našom meste židovské pamiatky?

Cieľ:

Prepojenie všeobecných vedomostí o holokauste s informáciami o jeho lokálnej podobe prostredníctvom vzdelávacej vychádzky.

NOVÉ UČIVO

1. časť: Príprava vychádzky

- Učiteľ vysvetlí žiakom udalosti súvisiace s 9. septembrom 1941, spomenie vyhlásenie tohto dňa Ministerstvom školstva Slovenskej republiky za Pamätný deň obetí holokaustu a rasového násillia.
- Vysvetlí žiakom podstatu rovesníckeho vyučovania, vytvorí menšiu skupinu, ktorá sa zapojí do prípravy vychádzky.
- Vybranej skupine predstaví trasu vychádzky, určí miesta, na ktorých sa zastavia a ku ktorým si žiaci pripravlia pre spolužiakov vlastný výklad.
- Určí termín vychádzky – v priebehu týždňa okolo 9. septembra.
- Poskytne žiakom materiály, ktoré si samostatne spracujú do podoby výkladu.
- Žiaci spolu s učiteľom si pozrú videozáznam spomienok pamätníka/pamätníčky o udalostiach v meste počas holokaustu, prípadne živého pamätníka navštívia a urobia s ním rozhovor. Tento následne spracujú tak, aby ho mohli pri vychádzke použiť.
- Žiaci sa rozdelia do dvojíc a samostatným štúdiom sa pripravlia na úlohu sprievodcov.

2. časť: Realizácia vychádzky

1. Vychádzka sa začne v Okresnom archíve. Cieľom bude získať informáciu, kde sa nachádzalo levické geto (geto – podľa ostrovčeka v Benátkach židovská mestská štvrť, najmä v stredoveku; počas druhej svetovej vojny getá vznikali na územiach okupovaných fašistickým Nemeckom, resp. jeho satelitov). Žiaci zistia, že geto v Leviciach tvorili ulice: Holubyho, Hviezdoslavova a Koháryho. Boli to ulice najviac obývané židovským obyvateľstvom. Vybraní žiaci – sprievodcovia budú sprevádzať spolužiakov týmito ulicami a svojim rozprávaním im priblížia život v týchto častiach mesta pred rokom 1941 a po zriadení geta v roku 1944.

2. Vychádzka pokračuje na ulicu Kálmána Kittenbergera, kde dodnes stojí židovská synagóga. Žiaci – sprievodcovia predstavia stavbu a jej osudy do dnešného dňa. Upozornia ostatných žiakov na pamätnú tabuľu na synagóge. Z iniciatívy Tekovského múzea bola slávnostne odhalená počas spomienkového stretnutia 22. júna 1994 k 50. výročiu deportácie židovských spoluobčanov z levického geta do táborov smrti.
3. Ďalším miestom zastavenia bude Vojenská ulica, kde židovských občanov priamo pred transportom sústredili do starých kasární a do skladísk tabakovej továrne. Odtiaľto sa potom konal presun na levickú železničnú stanicu. V pripravených vlakových súpravách boli odtransportovaní do vyhladzovacích koncentračných táborov.
4. Poslednou možnou zastávkou (podľa dohody) je návšteva u miestneho žijúceho pamätníka alebo pamätníčky. Alternatívou je priblíženie rozhovoru s pamätníkom ostatným spolužiakom v podobe zápisu alebo videozáznamu.
5. Ďalšou možnosťou ukončenia vychádzky môže byť návšteva miestneho židovského cintorína.

Záver:

- veľké historické udalosti a ich lokálne prežívanie (príbehy miest, skupín ľudí, jednotlivcov)
- poznanie histórie mesta, v ktorom bývam mi umožňuje rozumieť jeho prítomnosti

Domáca úloha

- zber spomienok pamätníkov na obdobie rokov 1938 - 1945 - v rodine, v meste; ich zaznamenanie (písomne, audiovizuálne)
- vyhľadanie dobových dokumentov v rodine (fotografie, pohľadnice mesta, denníky, miestne noviny, plagáty)
- príprava výstavy zo získaných dokumentov v priestoroch školy a ich prezentácia spolužiakom

Literatúra

ANTOLOV, P. : Regionálne dejiny v dejepise. Historická revue, Katedra, roč. 7, 1996, .4, s. 4.
ANTOLOV, P. : Regionálna dejepisná exkurzia. Historické revue, roč. 7, Katedra, 1996, č. 8, s. 3.
PETLÍK, E.: Všeobecná didaktika. Bratislava: IRIS 1997.
IVANOVÁ-ŠALINGOVÁ, M. – MANÍKOVÁ, Z. : Slovník cudzích slov. Bratislava: SPN 1979.

„Narodila som sa 8. apríla 1925 v malej dedinke, ktorá sa volá Beša a je vzdialená 20 kilometrov od Levíc. Môj otec sa volal Jakob Huber a mamička Regina Huberová. Mám jednu sestru, ktorá žije v Izraeli v Rehrotone a dvoch bratov. Jeden zomrel v Kanade a druhý sa nevrátil... On bol v pracovnom tábore. Beša je malá, veľmi pekná dedinka. Žili sme tak ako na dedine. Obchodovali sme s hydinou, hoci som chodila ešte len do školy, už som musela pomáhať: husi krmiť, šklbať... Husi boli rezané podľa kôšeru. Predávali sme ich kade-tade, aj v Ostrave – kde sme mohli. Keď sme patrili pod Čechy, roznášali sme ich potom do Čiech, a keď sme patrili k Maďarom, tak sme ich predávali v Leviciach, už v menšom množstve.

Nechodili sme do synagógy, ale neďaleko Beši je malá dedinka Pozba a tam sme chodili do rodinného domu, ktorý bol zariadený na tieto účely, aj z ostatných dedín chodili sem.

Deň-dva predtým k nám prišli dvaja židia z Vrábľov. Prišli autom a povedali nám, že 8. mája musíme ísť do geta. Dostali to príkazom. 8. mája nás naložili na vozík a odviezli nás do Vrábľov. Všetko sme nechali doma, vzali sme si len zopár šiat, trochu potravín a posteľnú bielizeň. V gete sme boli približne dva týždne. Mysleli sme si, že v gete musíme počkať do konca vojny, nevedeli sme, že nás chcú zavraždiť. Boli to bývalé sklady. Na dvore boli postavené kachle, na ktorých sme varili, kým sme mali čo.

V jednej miestnosti sa tlačilo viacero rodín, aj päť-šesť. Každý mal len malý kútik. Do Vrábľov boli sústredení židia zo všetkých okolitých dedín. Nepamätám si presne, koľko nás tam bolo, no tisíc určite. Celý deň sme čakali, kedy umrieme. Stravu sme nedostávali, iba to, čo sme mali so sebou. Strážili nás maďarskí žandári. Celý deň sme plakali, mnohí sa modlili. Ja som sa pýtala, či sa oplatí modliť, nemysleli sme si, že nás odvezú do Osvienčimu. Prežívali sme ťažké dni. Nás, mladé dievčatá každé ráno odviezli do Máni, kde sme na farskom pozemku hrabali. Doprevádzali nás stráže, aby sme neutiekli. O dva týždne nás previezli do Levíc, do výrobné tabaku. Tu nám už dávali stravu, lebo sme žiadnu vlastnú nemali. Boli veľmi zlé aj podmienky na hygienu.

Oslobodenie.

Keď sme prvýkrát videli Američanov, plakali sme aj my, aj oni. Nedokázali si predstaviť, skadiaľ sme prišli také holohlavé a zničené a chudé. Ja som mala 38 kilogramov, keď som prišla domov, moja sestra 36. Po troch týždňoch vo Wurstene nás prepustili, aby sme mohli trochu pribrať. Mnohí to využili a išli na miesta, kde sa mohli do sýtosti najesť. Ale ja som vrela sestre, aby sme išli domov, lebo nás rodičia určite čakajú. Domov sme išli raz vlakom, raz vozom. Keď nás ľudia videli, plakali. Vyrožili na cestu trochu kávy a varených zemiakov, to bolo ešte na území Nemecka. Potom sme išli vlakom, vozom a na nákladnom aute až do Prahy. Čes i boli veľmi dobrí. Oni dávali pred svoje domy džbány s čajom, kávou a veľké hrnce varených zemiakov. Keď sme sa už priblížili k našej dedine, videli sme aj známe tváre

a keď sme vošli do dediny, všetci plakali. Na našich domoch boli rozbité okná. Dva mesiace sme bývali u susedov, Kalnajovcov, ktorí bývali naproti nášho domu. Oni nás dali do poriadku. Potom sestra šla do Levíc a ja som zostala na dedine. Obrábala som našu zem. Ponáhľali sme sa z Nemecka, lebo sme si mysleli, že rodičia nás budú doma čakať. Ale nikto nás nečakal. Dozvedeli sme sa, že išli do plynu, ale predsa sme dúfali.“

Odkaz pani Joliky

„Len toľko, aby si ľudia jeden druhého ctili a konečne sa milovali a aby neboli vojny a aby nikdy viac nenávidel jeden národ druhý – nemá to význam. Tento život je veľmi krátky, keď človek prejde päťdesiatku, o chvíľu je koniec. A preto nesmieme jeden druhého nenávidieť, ale milovať. Ja každému len pomáham. A dobre robím. Keď niekomu treba upiecť tortu, tak upečiem. Minule u lekára plakala žena, že jej muž má krvácanie do mozgu a nemá peniaze, hneď som jej dala 100 korún. Keď sa na ulici stretnem s niekym, kto nemá peniaze, dám mu 20 – 30 korún. Alebo som stretla ženu, že nemá plachtu, dala som jej dve, ani som ju nepoznala. Ja som taká – každému na svete pomáham. Minule som pomohla jednej predať byt. Robím to všetko z Božej milosti, z lásky. Zauznamenala som si, že keď sa vrátim z Osvienčimu, len dobre budem činiť. A tak aj robím. Preto nech nie je medzi ľuďmi nenávisť a nech každý miluje.“

VYUČOVACIA HODINA DEJEPISU KU DŇU HOLOKAUSTU

JUSTÍNA BEŇKOVÁ

- Určené:** Žiakom ZŠ, SOŠ, nižším ročníkom 8-roč. gymnázia
Téma: Pamätný deň obetí holokaustu a rasového násillia v Slovenskej republike
Ciele: Prečo si i dnes pripomínať holokaust? Môže táto tragédia pomôcť človeku konať lepšie?
Metódy: Riadený rozhovor, samostatná práca, využitie videokazety
Pomôcky: Videokazeta *Prečo sa učíme o holokauste?*; učebnica dejepisu pre ZŠ: *Svet v 20. storočí*, G. Verdi: *Zbor Židov*, úryvok z opery *Nabucco*, meotar, nástenka, kalendár, pracovné materiály

ŠTRUKTÚRA VYUČOVACEJ HODINY

Organizačná časť: pozdrav, zápis do triednej knihy, absencia

Motivácia a aktualizácia: navodenie atmosféry (hudba – *Zbor Židov*, zapálená sviečka, prítmie v triede).

Otázky:

- Poznáte túto skladbu? Čo si myslíte, prečo som ju zvolila na začiatok hodiny, zapálila sviečku, urobila prítmie? Prečo práve dnes?
- Pomôžte si kalendárom. Ktoré pamätné dni pripadajú na september?
- Deň holokaustu. Prečo bol zaradený medzi pamätné dni?

Cieľ:

Má význam hovoriť ešte dnes o holokauste? Môže pripomínanie tejto tragédie pomôcť človeku správať sa lepšie?
Hľadajme spoločne odpoveď.

NOVÉ UČIVO

1. časť: Definícia holokaustu (za pomoci žiakov)

Úloha: > Čo rozumieme pojmom holokaust?

Otázky:

- Uvedte slová, ktoré vám evokuje pojem holokaust.
- Pozrite si ešte raz všetky zapísané slová. Aké pocity vo vás vyvolávajú?
- Vysvetlite pojem Židia v kontexte našej témy.
- O ktorom období hovoríme? Z množiny slov vyberte tie, ktoré to potvrdzujú.
- Na základe povedaného sa pokúste definovať pojem holokaust.
- Porovnajte vašu interpretáciu s textom v učebnici dejepisu pre ZŠ (*Svet v 20. storočí*, s. 35).
- Poopravte si vašu definíciu v zmysle textu v učebnici.

2. časť: Zločiny včerajška a dneška

Úloha: > Môže pripomínanie tejto tragédie pomôcť súčasnému človeku konať lepšie?

Otázky:

- Má význam dnes hovoriť o holokauste?
- Evokuje vám toto slovo nejaké súčasné udalosti u nás, vo svete?
- Môžeme ich nazvať zločinmi dneška?
- Majú tieto udalosti spoločného menovateľa?
- Súhlasíte s nimi, alebo ich odsudzujete? Svoje postoje zdôvodnite.
- Mal holokaust v našich dejinách zmysel?
- Môže nám poznanie tejto tragédie pomôcť stať sa lepšími?

3. časť: Žije medzi nami

Úloha: Životný príbeh pani Vierky (videokazeta *Prečo sa učíme o holokauste?*)

Otázky:

- Vžite sa do pocitov pani Vierky. Zaujal vás jej životný príbeh?

4. časť: Samostatná práca

Úloha: Vyjadrite graficky (kresbou, náčrtkom), resp. písomne (oslovením, krátkym listom, príhovorom) svoje pocity z tohto rozprávania

Postup: Prezentácia výstupov, hodnotenie (žiakmi, učiteľom):
Ku grafickým ukážkam komentár; textové ukážky prečítať
Zhrnutie učiva, zápis
Domáca úloha

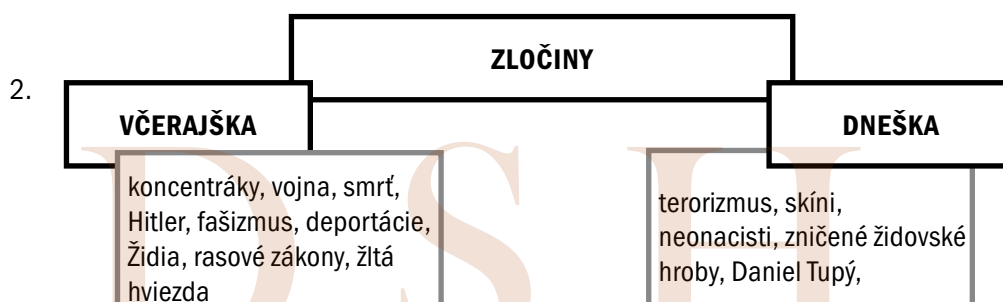
PRAMENE

VRZGULOVÁ, M.: Výpovede svedkov. Manuál. Videokazeta výpovedí, svedectvo č. 2, s. 8–9. In: Prečo sa učíme o holokauste? Bratislava: Nadácia Milana Šimečku 2004.

Svet v 20. storočí. Učebnica dejepisu pre ZŠ. Bratislava: OPI 2001.

PÍSMENNÝ ZÁZNAM UČIVA PRE ŽIAKA:

1. **Pojem holokaust:** Označujeme ním vyvražďovanie židovského obyvateľstva počas druhej svetovej vojny. V starovekom Grécku sa týmto pojmom označovala zápalná obeta.
Holokaustum – celkom zhorieť.
Porrajmos – holokaust Rómov.

Záver:

- Zločiny dneška (porušovanie ľudských práv, intolerancia, prejavy rasizmu, neúcta k človeku a životu, vznik neonacistických skupín, xenofóbia...)
- Smrť študenta Daniela Tupého, stovky zomierajúcich aj v tejto chvíli (napr. v Iraku, Afganistane...) sú podobným mementom ako holokaust.
- Nezabúdať! Konať tak, aby svet, v ktorom žijeme, mal ľudskejšiu tvár.

Domáca úloha

- Vo foyeri školy nainštalujte výstavku vašich výstupov.
- Vytvorte plagát, ktorý by presvedčil ľudí v 21. storočí o nevyhnutnosti akceptovať a neporušovať ľudské práva.

VYUČOVACIA HODINA KU DŇU HOLOKAUSTU

EVA KIZÁKOVÁ

- Určené:** Žiakom ZŠ, 9. ročníka
Téma: Pamätný deň obetí holokaustu a rasového násillia v Slovenskej republike
Ciele: Podnietiť žiakov 9. ročníka základných škôl k tomu, aby sa zamysleli nad udalosťami druhej svetovej vojny inak ako sú prezentované v učebniciach dejepisu a v dostupnej literatúre, skôr v oblasti pocity než vo sfére historických faktov
Metódy: Riadený rozhovor, samostatná práca, využitie obrázkov, audiokazety
Pomôcky: Obálky, papier s obrázkovými predlohami, ceruzka, panely s citátmi, CD prehrávač, ryža, vata, kameň, pokrčený papier, misky, fotografie, obrázky

ŠTRUKTÚRA VYUČOVACEJ HODINY

Organizačná časť: Pozdrav, zápis do triednej knihy, absencia

Motivácia: Navodenie atmosféry – šero v miestnosti, zapálenie sviečok

1. časť vyučovacej hodiny – TEORETICKÁ

Učiteľ oboznámi žiakov s historickými udalosťami druhej svetovej vojny, porozpráva im o jej začiatku, priebehu, konci, o jej príčinách a dôsledkoch na ľudské životy.

V starovekom Grécku pojem holokaust označoval zápalú obeť. V 20. a 21. storočí však označuje zavraždenie približne 6 miliónov Židov nacistami a ich pomocníkmi.

Nacistické Nemecko sa usilovalo o zavraždenie každého Žida žijúceho na nemeckom území, resp. na územiach okupovaných Nemeckom. Obeťami boli všetci bez ohľadu na vek, pohlavie, vzdelanie. Na vyhladenie Židov používali moderné technológie 20. storočia. Diskriminácia Židov sa začala už nástupom Hitlera k moci v januári 1933, a preto mnoho historikov považuje práve túto udalosť za začiatok holokaustu. Židia neboli jedinou obeťou Hitlerovho režimu, boli však jedinou skupinou, ktorú chceli nacisti úplne vyhladiť. Nacisti boli totiž presvedčení, že ak zbavia svet Židov, bude to požehnanie pre nemecký národ a celé ľudstvo. Židia v skutočnosti nepredstavovali pre svet nijakú hrozbu. Nacisti podľa svojej ideológie považovali Židov za „škodlivú rasu“. Táto myšlienka viedla k uskutočneniu politiky známej ako „konečné riešenie židovskej otázky“.

Židia na územiach okupovaných Nemeckom a v štátoch, ktoré s ním spoupracovali, stratili akékoľvek práva – ľudské i občianske. Ich údelom bola smrť.

Z celej Európy, s výnimkou Dánska, Bulharska a Talianska, deportovali Židov do koncentračných táborov najmä na územie Poľska, kde zomierali od hladu, vyčerpávajúcej práce či chorôb a neľudského zaobchádzania. V táboroch smrti – v Osvienčime, Treblinku, Belzece, Sobibore, alebo Majdanku – zomierali od roku 1942 aj slovenskí Židia. Len malé percento z nich prežilo.

2. časť vyučovacej hodiny – PRAKTICKÁ

Po teoretickej časti hodiny každý žiak dostane do ruky obálku, do ktorej si bude vkladať odpovede či výroky, ceruzku a papier, na ktorý bude podľa zadanej otázky krúžkovať svoje odpovede.

V triede (miestnosti) sa vytvoria štyri stanovištia, ktorými žiaci individuálne prechádzajú:

1. stanovište – ZMYSLOVÉ

Skladá sa zo štyroch častí, každá je zameraná na jeden ľudský zmysel – zrak, sluch, hmat, zrak 2.

a) Zrak 1 – na paneli, resp. na stene je zavesených desať fotografií – portrétov ľudí rôzneho veku v rozličných situáciách a náladách. Nad nimi je na papieri hrubo vytlačená otázka: *Ktorá tvár sa ti vybaví v mysli, keď počuješ slovo holokaust?* Žiak si fotografie prezrie, následne vyberie jednu, ktorá v ňom evokuje toto slovo. Zakrúžkuje ho na predtlačnom papieri.

- b) Sluch** – na CD je nahratých päť rôznych zvukov – vietor, rozbiehajúce sa sklo, zvuk cválajúcej čriedy, siréna, more. Žiak má opäť pred sebou otázku: *Ktorý z týchto zvukov by si priradil k udalostiam holokaustu?* Vypočuje si zvuky a na predtlačení papier zakrúžkuje ten, ktorý v ňom evokuje pojem holokaustu.
- c) Hmat /dotyk** – na stole sa nachádzajú štyri misky, v ktorých sú rôzne materiály – ryža, vata, kameň, pokrčený papier. Misky sú zakryté a žiak ich obsah skúma hmatom. Odpovedá na otázku: *Pri skúmaní ktorej misky si mal nepríjemný pocit?* Následne zakrúžkuje na predtlačení papieri jednu z možností.
- d) Zrak 2** – žiak má pred sebou desať fotografií (farebných i čiernobielych) s geometrickými tvarmi, evokujúcimi rôzne nálady, a znova odpovedá na otázku: *Ktorý obrázok ti pripomína holokaustu?* Keď si vyberie, zakrúžkuje na papieri jednu z možností.

2. stanovište – CITÁTY

Na paneloch, resp. na stene je nalepených 10 výrokov z rôznych oblastí: priateľstvo, rodina, láska, ľudskosť, viera. Žiak si ich pozorne prečíta na. Otázka znie: *Ktorý z týchto výrokov ťa zaujal?* Citáty, ktoré sa mu páčia a chce si ich nechať, vloží do obálky.

Príklady citátov:

Musíme si pamätať, že holokaust neznamenal smrť šiestich miliónov ľudí. Znamenal smrť jedného plus jedného, plus jedného človeka...

Judith Miller

Jeden človek, ktorý prežil koncentračný tábor, odpovedal na otázku, prečo ho nacistické koncentráky nespravili zatrpknutejším, takto: "O priateľstve som sa naučil až v Osvienčime. Keď mi bolo od vetra zima, ostatní ma prikryli svojimi telami. To bol ich jediný majetok."

Arnošt Lustig

Naša jediná cesta je naučiť sa súcitu. A starať sa jeden o druhého už len preto, že sme.

Rabbi Menachem Mendle

To, čo sa skrýva v tvojom srdci o tvojom blížnom, je vlastne to, čo sa v ňom skrýva o tebe samom.

Sifrei Dvarim

3. stanovište – DILEMA

Na paneloch, resp. na stene je napísaný príbeh – dilemma. Žiak sa po prečítaní musí rozhodnúť pre jedno riešenie, o ktorom si myslí, že je správne.

Dilema:

Si otcom (matkou) 5-ročného dieťaťa. Je druhá svetová vojna. Niekoľko ťa upozornil, že z vašej štvrte o niekoľko dní vyvezú všetky deti do koncentračného tábora.

Ty však máš peniaze, ktorými by si mohol podplatiť vysokých úradníkov, aby nedeportovali tvoje dieťa do koncentračného tábora. Počet detí je už ale stanovený a ty si uvedomíš krutú skutočnosť – ak dáš úplatok a zachrániš svoje dieťa, iné dieťa sa ocitne na jeho mieste.

Máš teda dve možnosti – nevyužiješ peniaze a svoje dieťa necháš odvieŕať nemeckými vojakmi do koncentračného tábora a budeš sa modliť, aby prežilo, alebo nemeckých dôstojníkov podplatiš – zachrániš svoje dieťa, avšak iné dieťa namiesto svojho pošleš do koncentračného tábora.

Riešenia:

- Dám úplatok.
- Nedám úplatok.

4. stanovište – ROZHODNUTIA

Žiak má pred sebou úlohu: O päť hodín ťa vyvezú aj spolu s rodinou do koncentračného tábora. Na zozname máš 15 každodenných činností. Ktoré z nich by si počas týchto piatich hodín urobil? Na stole sú rozložené papiere s predtlačенými činnosťami, žiak si jeden vezme a zakrúžkuje, ktoré činnosti by urobil.

Príklady:

- Kúpim jedlo.
- Skryjem šperky.
- Napíšem list príbuzným.
- Skontaktujem priateľov.
- Napíšem si posledné poznámky do denníka.

Keď žiaci absolvujú všetky štyri stanovištia, sadnú si v triede do kruhu. V ruke majú obálku s odpoveďami a vybrané citáty. Nasleduje diskusia.

Príklady otázok

K 1. stanovištu (zmysly):

*Aké výrazy tváre, zvuky, dotyky, tvary, farby vo vás evokovali holokaust?
A prečo?
Vedeli by ste doplniť tvary, farby, zvuky... z každodenného života, ktoré vo vás evokujú podobné pocity?*

K 2. stanovištu (citáty):

*Ktoré výroky ste si vybrali?
Myslíte si, že holokaust nás má čo naučiť alebo nemá zmysel zaoberať sa touto otázkou, prípadne by sme naň mali zabudnúť?*

K 3. stanovištu (dilema):

*Ako ste sa rozhodli?
Myslíte si, že ľudia sa v hraničných situáciách rozhodujú inak ako v normálnych podmienkach?*

K 4. stanovištu (rozhodnutia):

Čo by ste robili posledných päť hodín slobodného života vy?

Diskusia k uvedeným otázkam, prezentácia výstupov.
Zhrnutie diskusie a učiva, písomný záznam učiva pre žiaka

Literatúra

Jak vyučovať o holokaustu. Doprovodné materiály k seminári pro pedagogy a školské pracovníky. Praha: Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze
TKADLEČÍKOVÁ H.: Svet v novom storočí. Učebnica dejepisu pre 8. ročník ZŠ. Bratislava: Orbis Pictus Istropolitana 1995.
Z pamäti ľudstva. Dejiny sveta. Bratislava: Mladé letá 1997.

Písomný záznam učiva pre žiaka:

1. Pojem holokaust - vyvražďovanie Židov v druhej svetovej vojne.
2. Porovnanie zločinov minulosti (koncentračné tábory, Hitler, fašizmus, rasové zákony, žltá hviezda, deportácie, smrť) a dneška (terorizmus, agresivita, neonacisti, skíni, zničené hroby)

Záver:

Zločiny dneška sú rovnakým výkričníkom ako holokaust.
Konajme tak, aby sa ďalšie generácie po nás nemuseli hanbiť za naše skutky.

SLOVENSKO V MEDZIVOJNOVOM OBDOBÍ

ALICA VIRDZEKOVÁ

- Určené:** Žiakom vo veku 13 – 18 rokov
- Téma:** Život na Slovensku v rokoch 1918 – 1938 (národnostné zloženie, školstvo, kultúra, šport)
- Ciele:** Charakterizovať situáciu na Slovensku v období prvej ČSR (1918 – 1938) z hľadiska národnostného zloženia a kultúrneho vývoja. Poukázať na to, že Židia boli súčasťou Slovenska. Výchova k tolerancii, odsúdenie akejkoľvek diskriminácie a intolerancie.
- Metódy:** Rozhovor, práca v skupine – dvojici, práca s textom, audiovizuálna metóda, tvorivé písanie, vyhľadávanie na internete
- Pomôcky:** DVD s úryvkami interview Kataríny Löfflerovej a Margity Schwalbovej, televízny prijímač či monitor, DVD prehrávač či počítač, internet, papier, písacie potreby, učebnica dejepisu Národné dejiny pre 3. roč. gymnázia, mapa ČSR, obrázky
- Čas:** 45 minút - jedna vyučovacia hodina

ŠTRUKTÚRA VYUČOVACEJ HODINY

Organizačná časť: pozdrav, zápis do triednej knihy, absencia

Motivácia, spojená s opakovaním: Na tabuli je zavesená mapa ČSR, na mieste Bratislavy je obrázok Bratislavského hradu.

Otázky:

- Kedy vznikla ČSR?
- Aká bola situácia na Slovensku po jej vzniku?
- Popíšte činnosť V. Šrobára a jeho ministerstva.
- Ktoré mestá boli sídlami Šrobárovho ministerstva?

HLAVNÁ ČASŤ HODINY

Žiaci sú rozdelení do 7 skupín, v ktorých budú pracovať. Dostanú úlohy na riešenie, ktoré si pozorne prečítajú a pokyn, aby pozorne počúvali DVD. Potom vyučujúci pustí DVD s úryvkami interview Kataríny Löfflerovej a Margity Schwalbovej.

Žiaci vypracúvajú úlohy, pričom využijú nahrávky, ale aj učebnicu dejepisu a internet, napr. www.bratislava.sk, www.slovakia.travels.com/Bratislava_history, www.wikipedia.sk

Úlohy skupín:

1. skupina:

- Ako sa menil názov hlavného mesta Slovenska?
- Akými jazykmi by ste sa dohovorili v Bratislave za prvej ČSR?

2. skupina:

- Koľko obyvateľov mala Bratislava v tomto období?
- Koľko z toho bolo Židov?
- Ktoré národnosti žili v Bratislave?
- Aké boli vzťahy medzi týmito národnosťami v 20. rokoch 20. storočia?

3. skupina:

- Porovnajte národnostné zloženie v Bratislave s národnostným zložením na Slovensku.
- Zakreslite národnostné zloženie do grafu.

4. skupina:

- Uveďte 2 hlavné problémy slovenského školstva.
- Aké typy škôl existovali na Slovensku?

5. skupina:

- Charakterizujte úlohu českých pedagógov v slovenskom školstve.
- Ako dlho trvala povinná školská dochádzka?

6. skupina:

- Uveďte, aký bol kultúrny život v Bratislave v medzivojnovom období.
- Ktoré najvýznamnejšie kultúrne spolky a inštitúcie pôsobili na Slovensku, akú úlohu zohrali?

7. skupina:

- Uveďte, ktoré telovýchovné združenia a spolky pôsobili na Slovensku.

- b. Vymenujte najvýznamnejšie športové podujatia, ktoré sa u nás uskutočnili v rokoch 1918 - 1938.
- c. Vedeli by ste vymenovať niektorých športovcov tohto obdobia?

Potom každá skupina prezentuje svoju prácu – jeden študent za skupinu, ďalší študent robí poznámky na tabuľu. Ostatní žiaci si ich priebežne odpisujú. (Prípadne vyučujúci dopĺňa.)

Záver

Žiaci majú napísané úlohy na tabuli, pracujú individuálne - odpovedajú na otázky:

- a. Ako boli vnímaní Židia v prvej ČSR do začiatku 30. rokov 20. storočia?
- b. Čo spôsobilo zmenu v 30. rokoch 20. storočia?

1. variant záveru:

Vyučujúci dá dopísať žiakom životné osudy hrdiniek, niekoľko príbehov prečítajú žiaci na hodine. Potom vyučujúci stručne rozpovie ich skutočné osudy.

2. variant záveru:

Diskusia – otázky:

- Stretli ste sa s prejavmi antisemitizmu (v živote, vo filme, v knihách)?
- Čo je zdrojom takýchto postojov?
- Sú problémy rasizmu, intolerancie, porušovania ľudských práv aktuálne aj v súčasnosti?

Diskusiu zhrnie a uzavrie vyučujúci: musíme sa poučiť z minulosti, nezabudnúť na to, čo sa stalo a každý začať od seba - nerobiť druhému to, čo nechceme, aby robili iní nám.

Poznámka: Túto hodinu je možné doplniť aj materiálom z hodiny „Predsudky a stereotypy“.

DSH

SLOVENSKÁ REPUBLIKA 1939 – 1945, prvá časť

EVA KIZÁKOVÁ

- Určené:** Žiakom vo veku 13 – 18 rokov
- Téma:** Aká bola Slovenská republika v rokoch 1939 – 1945, aké postavenie v nej mali jej židovskí obyvatelia?
- Ciele:** Poukázať na pomery v Slovenskej republike v rokoch 1939 – 1945, na dôsledky nedemokratického totalitného štátu, obmedzovanie ľudských a občianskych práv
- Metódy:** Riadený rozhovor, využitie videokazety, resp. DVD, samostatná práca žiaka, práca s textom
- Pomôcky:** DVD s úryvkami interview Alexandra Bachnára, Kataríny Löfflerovej a Margity Schwalbovej, televízny prijímač či monitor, DVD prehrávač či počítač alebo internet, učebnica pre 9. roč. Svet v novom storočí a Slovensko v novom storočí, kniha – J. Lánik: Čo Dante nevidel /Obzor, Bratislava 1965/, obrázkový materiál, úryvky z textov, hudobné CD
- Čas:** 45 minút - jedna vyučovacia hodina

ŠTRUKTÚRA VYUČOVACEJ HODINY

- Organizačná časť:**
1. Zápis do triednej knihy, oznámenie cieľa hodiny
 2. Motivácia
 3. Výklad nového učiva
 4. Písomný záznam učiva pre žiakov (na tabuľu, do zošitov)
 5. Videoprojekcia
 6. Rozbor ukážky
 7. Zadanie domácej úlohy

Motivácia

Učiteľ/ka požiada žiakov, aby na malé lístky napísali vec alebo činnosť, ktorú majú radi. Papieriky vyzbiera a uloží. Vysvetlí žiakom, že sa im pokúsi priblížiť situáciu židov v období Slovenskej republiky (1939-1945). Začne vyťahovať popísané papieriky a to, čo je na nich napísané, komentuje z hľadiska protizidovskej legislatívy (príklad: pes – vlastníť domáce zviera zakázané, bicyklovanie – zakázané...). Postupne prejde všetky lístky a spolu so žiakmi zisťuje, že všetko, čo na ne napísali, mali židia počas slovenského štátu zakázané.

Nové učivo

Aká bola Slovenská republika (1939 – 1945)? Učiteľ kladie žiakom otázky, aby si pripomenuli dôležité fakty, udalosti a súvislosti dôležité pre pochopenie nového učiva.

Otázky:

- Kedy bola vyhlásená autonómia Slovenska a za akých okolností?
- Kto zohral dôležitú úlohu pri rozbití ČSR?
- Kedy bola vyhlásená Slovenská republika?
- Kedy boli vyhlásené Norimberské zákony a proti komu boli namierené?

Výklad učiteľa

Písomný záznam pre žiakov na tabuľi:

- a) Slovenská republika prešla spod francúzskeho vplyvu do nemeckej záujmovej oblasti.
- b) Nemecko kontrolovalo slovenskú politiku i hospodárstvo prostredníctvom svojho vyslanca a berátera
- c) Politický systém Slovenskej republiky – vláda jednej politickej strany (HSLS) – totalita
- d) Deravá totalita
- e) HSLS: • konzervatívne krídlo – J. Tiso
• radikálno-fašistické krídlo – V. Tuka, F. Ďurčanský, A. Mach
- f) Obmedzovanie občianskych a ľudských práv – Židovský kódex
- g) Deportácie, výnimky, hospodársky dôležitý žid

Videoprojekcia

Úryvky z interview Alexandra Bachnára, Kataríny Löfflerovej a Margity Schwalbovej

Rozbor ukážky

- O čo všetko židia na Slovensku postupne prichádzali?
- Čím prenasledovanie začínalo a čím končilo ? (začiatok: zákaz pohybu..., sebarealizácie; koniec: zákaz žiť = deportácia do táborov smrti)
- Prečo si myslíte, že existovali tzv. hospodárske výnimky ? (ich držitelia boli nepostrádateľní pre bezchybné fungovanie ekonomiky štátu a iných oblastí života; nahradiť ich zo dňa na deň nebolo možné)
- Čo bolo skutočným dôvodom protižidovských opatrení, o čo naozaj išlo ? (o majetok).
- Viete si predstaviť život obmedzený zákonmi, ktoré vás pripravujú postupne o všetko, čo máte radi? Poznáte podobný režim, ktorý obdobným spôsobom postihuje svojich občanov ?
- Čo umožňuje totalitným režimom takéto zákony presadiť? Rola propagandy, pasivita občanov.

Citát:

Najprv prišli pre židov, ale ja nie som žid a preto som neurobil nič, aby som im pomohol. Potom prišli pre Rómov, ale ja nie som Róm a preto som neurobil nič, aby som im pomohol. Potom prišli pre antifašistov a ja som neurobil nič, aby som im pomohol. Potom prišli pre mňa ! Ale nezostal tu nikto, kto by pomohol mne!

Martin Niemoeller

Pastor Martin Niemoeller sa narodil v Nemecku 14. januára 1892. V roku 1924 sa stal evanjelickým farárom. V období po prvej svetovej vojne sa Nemecko zmietalo vo vážnych ekonomických problémoch a mnoho ľudí uverilo Hitlerovi a jeho Národnosocialistickej (nacistickej) strane, že dokáže vyriešiť ich problémy. Niemoeller v to spočiatku veril tiež. Keď sa však v roku 1933 dostal Hitler k moci a zaviedol rasistické zákony, Martin Niemoeller spoznal pravú tvár nacizmu a stal sa súčasťou opozície proti nacistickému režimu. V ďalších rokoch v kázňach kritizoval nacizmus. V roku 1937 bol uväznený a sedem rokov strávil v koncentračných táboroch. V posledných dňoch vojny, Hitler krátko pred tým, ako spáchal samovraždu, dal príkaz na vykonanie popravy Martina Niemoellera.

Našťastie, v tých dňoch sa už Hitlerov režim rozpadal a vďaka zmätkom nebol príkaz nikdy vykonaný. Po druhej svetovej vojne Niemoeller výrazne prispel k odhaleniu všetkých neľudskostí nacizmu, stal sa presvedčeným pacifistom a zapojil sa do aktivít za jadrové odzbrojenie, cestoval po celom svete a hovoril o celosvetovom mieri. Zomrel 92 ročný v roku 1984. Báseň „Najprv prišli pre židov,...“, vznikla po skončení druhej svetovej vojny. Martin Niemoeller sám nebol židom, ani komunistom a v istom období dokonca pociťoval k týmto skupinám ľudí antipatiu. Po vojne cítil vinu za svoj predchádzajúci postoj a za to, že neurobil viac, aby týmto ľuďom pomohol už v období, keď začali byť prenasledovaní. Snaha aspoň čiastočne odčiniť svoju vinu ho viedla aj k napísaniu tejto básne.

Domáca úloha

- > Skúste nájsť vo svojom okolí niekoho, kto prežil druhú svetovú vojnu (v ideálnom prípade partizán, odbojár, preživší holokaust židovský alebo rómsky) a spracujte jeho príbeh v ľubovoľnej podobe, ktorú v triede odprezentujete (termín podľa dohody s vyučujúcim)
- > Ak sa vám nepodarí skontaktovať so žijúcim pamätníkom, spracujte zaujímavý osud človeka z tohto obdobia, o ktorom ste čítali, počuli, videli dokumentárny film alebo ste sa o jeho osude dozvedeli z internetu.

SLOVENSKÁ REPUBLIKA 1939 – 1945, druhá časť

ALICA VIRDZEKOVÁ

- Určené:** Žiakom vo veku 13 – 18 rokov
Téma: Deportácie do táborov smrti
Ciele: Na základe dokumentov a konkrétnych osudov ľudí ukázať na tragické obdobie našich dejín s odkazom pre dnešok
Metódy: Skupinová práca, riadený rozhovor, analýza historických dokumentov, diskusia, samostatná práca, tvorivé písanie
Pomôcky: DVD s úryvkami interview Kataríny Löfflerovej a Margity Schwalbovej, televízny prijímač či monitor, DVD prehrávač či počítač, dokumenty: Nariadenie č.198 o právnom postavení Židov, zákon č.68 o vysťahovaní Židov. Mapa koncentračných táborov, internet, obrázok žltej hviezdy, papier, fixky, magnetická tabuľa
Čas: 45 minút - jedna vyučovacia hodina

ŠTRUKTÚRA VYUČOVACEJ HODINY

Organizačná časť: Zápis do triednej knihy, oznámenie cieľa hodiny
Motivácia: Na magnetickú tabuľu umiestnime obrázok žltej hviezdy

Motivačný rozhovor

- Čo symbolizuje tento obrázok?
- Aké pocity vo vás vyvoláva?
- Prejavom akej politiky bola takáto hviezda?
- Čím táto politika vyvrcholila?

Žiaci vyjadrujú svoje názory a potom vyučujúca oznámi tému hodiny.

Opakovanie :

Vyučujúca stručne oboznámi so situáciou Židov v Slovenskej republike – arizácie, arizačný zákon z júna 1940 (viď predchádzajúca hodina, Slovenská republika 1939 – 1945, prvá časť). Potom vyučujúca predstaví tretiu etapu protizidovskej politiky- deportácie = fyzická likvidácia Židov.

Na tabuľu zapíše základné údaje: 1. transport 25. 3. 1942, posledný v r. 1942: 20.10., 57 transportov, 57 628 Židov. Ústavný zákon o vysťahovaní Židov (máj 1942). Prečíta niektoré úryvky zo zákona (text zákona: www.kralm.szm.sk, dokumenty).

Žiaci si zapíšu do zošitov. Prestávka v transportoch, ich obnovenie po potlačení SNP v r. 1944, dôvody prestávky (ostali len hospodárski židia a chránení, napríklad zamestnanci v slovenských pracovných táboroch).

Nové učivo

Vyučujúca na mape koncentračných táborov ukáže najznámejšie tábory (mapa zo stránky www.holocaust.cz). Getá v Poľsku, tábory smrti. Slovenské koncentračné tábory a strediská ako predstupeň pekla.

- Na čo tieto tábory slúžili? (Např.: Auschwitz otrocká práca, masové vraždenie; Treblinka, Belzec, Chelmno a Sobibor výlučne vraždenie.)
- Ako ich účel vysvetľovala súdobá propaganda?
- Prečo bol skutočný účel táborov smrti utajovaný?

1. ukážka:

Pani Margita Schwalbová
Prvý transport z Bratislavy do Auschwitzu v roku 1942.

2. ukážka :

Pani Katarína Löfflerová

Transport cez tábor v Seredi po obsadení Slovenska v roku 1944.

Diskusia o nahrávke

Vyjadrenie pocitov žiakov.

- Prečo sa tajilo aj miesto, kam transporty odchádzajú?
- Prečo sa konala selekcia? (kým mohli byť väzni využití na otrocké práce, ostávali nažive)
- Ako sa mohli ľudia takto správať?
- Aká sila presvedčila spolužiaka, aby nepodal chorej žene ani vodu, a vyhrážal sa strelbou?
- Sila propagandy, manipulácie, totality (viď Prílohy).

Vyučujúca zhrnie - z dejín sa musíme poučiť, aby sa takéto tragédie už neopakovali. Čo je ich podstatou? (Stereotypy, predsudky, rasistické videnie sveta, kolektívna vina)

Záver

Úloha pre žiakov: napíšte krátku úvahu na tému: „Musíme spomínať, ale aj pripomínať.“

Ak žiaci stihnú napísať úvahy, niektoré sa prečítajú ešte na hodine, ak nie, dokončia ich doma a odovzdajú na ďalšej hodine. Najlepšie práce budú ohodnotené známkou a prečítajú sa na nasledujúcej hodine.

DSH

GARDISTA

Žid ostane len Židom

Niekoľko číslíc o krstení Židov - Vysťahovaním všetkých Židov zo Slovenska zbavujeme sa zhubného vplyvu Židovstva a pomáhamo tak budovať novú Európu

Bratislava, 28. marca

Veľký počet Židov bol nájdený v súkromných sanatóriách ba dokonca i v nemocniciach. Osobitné komisie lekárske, nariadené ministrom vnútra urobili kontrolu a všetkých týchto Židov a Židovky odovzdali orgánom, ktorým je sverené transportovanie. Proti previnilcom sa zaviedlo trestné pokračovanie a niektorí sú už v liave.

Dalej môžeme uviesť aj niektoré presné číslice o krstení Židov. Tak napríklad v Bratislave evanjelický farár Dr. Jurkovič pokrstil 162 Židov, evanjelický farár Dr. Adamich 34 Židov. Okrem toho pripravili 117 ďalších na pokrstenie, ale nemali ich už kedy pokrstiť. V rím.-kat. kostole na Kapitulskej ulici v Bratislave, boli pokrstení 4 Židia, v rím.-kat. kostole na Hurbánovom námestí 6 Židov. V Nitre na kalvínsku vieru pokrstili 111 Židov. V Trnave na katolícku vieru 1 a na evanjelickú 22 Židov. Okrem toho v Púchovciach bolo pokrstených 8 Židov. V Levoči pokrstili 16 Židov na katolícku, v Novom Meste 1 Žida na evanjelickú vieru a 6 na katolícku vieru. V Podbieli v Orave 2 Židov na katolícku, v Dolnom Kubíne 7 Židov na evanjelikov a v Horných Zeleniciach 27 Židov na katolíkov. V Poprade pokrstili 8 Židov na evanjelikov, 1 na katolíka.

Takto podľa posledných informácií do 21. marca bolo pokrstených 568 Židov. Takéto krstenia bolo aj v Zemianských Kostolnoch, kde pokrstili 10 Židov z Prievláže a okrem toho 5 ďalších odinakaľ. V Lažanoch pokrstili 9 Židov na evanjelikov. Takto krstili aj v Tomášovciach, v Senici, Slovenskom Pravne, v Priboveciach, Medzilaborciach, vo Vališnej, v Dlhej, v Snine, v Kostolnom na Štrbe, Matejovciach, vo Veľkej Bytči, v Horných Ozorovciach atď. Je zaujímavé, že rapídne vzrástol aj počet sčbošov medzi Židmi, lebo sa rozšírilo, že len slobodné budú musieť ísť na roboty. V Novom Meste v prvej polovici marca bolo vyše 80 židovských cirkevných sčbošov.

K tomuto ešte možno dodať, že od 23. marca každý deň odchodí do pracovných táborov tisíc Židov. Dodnes takto odišlo asi 4000 Židov. Tieto transporty odchodia v najväčšom poriadku a bez ťažkostí. Transporty a strediská sú pod dozorom gardistov, ktorí sa o ne vzorne starajú. Je veľmi dobre postarané o zdravotnú stránku, o zásobovanie a iné takéto záležitosti, takže tu vôbec nemožno hovoriť o tom, že by sa so Židmi nejako prišlo a už toľko nie neľudsky zachádzalo.

Židovská pguška

Ročník XXIII.

Žilina, v sobotu 28. marca 1942.

Číslo 71.

Dokončené a nevyhnutelné riešenie židovskej otázky na Slovensku

Už bol spravený prvý krok na vysťahovanie Židov

zo Slovenska — Prvé transporty Židov na práce do budúcej ich vlasti už odchádzajú — Deje sa všetko podľa zákonov — Vysťahovanie bude v danom čase úplné

Celá slovenská nacija je s veľkou spokojnosťou sledujúca priebeh riešenia židovskej otázky na Slovensku. Každý Slovec vie, že židovská otázka je najväčším problémom nášho národa. Preto je každému jasné, že riešenie tejto otázky musí byť úplné a konečné. Preto je každému jasné, že riešenie tejto otázky musí byť úplné a konečné. Preto je každému jasné, že riešenie tejto otázky musí byť úplné a konečné.

Pre nás najdôležitejšie je kontinuita, lebo takto sa zabezpečí, že židovská otázka bude riešená úplne a konečne. Preto je každému jasné, že riešenie tejto otázky musí byť úplné a konečné.

Minister Mach k židovskej otázke na Slovensku

V súvislosti s rozhodnutím vlády o neobmedzenom prijímaní Židov na Slovensku...

Židov, ktorí sú ochotní pracovať, budú prijímať na Slovensku. Preto je každému jasné, že riešenie tejto otázky musí byť úplné a konečné. Preto je každému jasné, že riešenie tejto otázky musí byť úplné a konečné.

Je, keďže v týchto dňoch židovská otázka je najväčším problémom nášho národa. Preto je každému jasné, že riešenie tejto otázky musí byť úplné a konečné. Preto je každému jasné, že riešenie tejto otázky musí byť úplné a konečné.

Židovské figle nepomáhajú

Židia musia odísť!

Bratislava, 1. apríla.
Ako o tom na stípeoch Gardistu referuje-
me, transporty Židov odchodia pravidelne
každý deň. V každom transporte je po 1000
Židov, z ktorých je z každej strany posta-
vené. Netrpia ani zdravotne, ani čo sa týka
zasekovania.

Včera sme už oznámili niektoré prípady
obchádzania týchto nových opatrení, zavi-
nané mäkkosťou, poddajnosťou alebo nedô-
slednosťou niektorých úradných činiteľov.
No sú to iba výnimky. Ide len o troch-šty-
roch ľudí, ktorí v tejto veci na svojom mie-
ste zlyhali. Bolo treba urobiť zmeny vo ve-
dení niektorých okresných úradov. Nový
okresný náčelník prichádza do Michaloviec,
Piekšan, Ban. Štiavica. V tejto súvislosti
sú zmeny aj vo vedení okresu stropkovské-
ho, myjavského a novobanského. Zmeny
bolo treba urobiť práve, lebo kompetentní
činitelia vynechávali z pripravených už
transportov príliš veľký počet Židov a žido-
viek, chcú ich tak podržať na Slovensku pod
rozličnými titulmi, najmä ako rodinných
príslušníkov funkcionárov Ostradne Židov.
Tak chceli ponechať pod titulom „syna
správy rituálnej kuchyne 02“ Azera Gold-
steina, tak mal zostať „otec“ úradnícky 02
Jolany Grossovej, „vedúci rituálneho pod-
niku v Nitre“ Abrahám Ráznikovec, „syn
šlona odbočky predstaviteľstva 02“ Šalomo
na Lipu vo Veľkej Bytči a pod. Pod taký-
mito titulmi usilovali sa vyslobodiť zo stre-
dišťa, kde už boli zaradení do transportov,
niekoľko sto Židov.

Iný spôsob, ako sa Židia chceli zachraňo-
vať bol ten, že sa klásili za štátnych prí-
slušníkov maďarských. Falovali dokonca
dokumenty, pomáhali si rozličnými pomoc-
nými svedčeniami atď., len aby nemuseli
odísť. Doplatili však na jeden i na druhý
spôsob záchranu, lebo teraz musia odísť
ako kreťanci.

K najostrejšiemu zakročeniu v tomto
ohľade došlo v Michalovciach viron tamoj-
šieho okr. náčelníka Velgosa, ktorý mu-
sel byť hneď odstránený. Na jeho miesto

prišiel už nový okresný náčelník, a ktor-
ý je istota, že svoje povinnosti splní. V
Michalovciach bola v tejto veci aj úradná
mála, ktorá tamojšie nedostatky v tých
opatreniach hneď aj vyčistila a odstrá-
nila.

Odžidovčenie Šarišsko-zemplínskej ži

Konečná riešenie židovskej otázky v
rišsko-zemplínskej župe v podobe od-
transportovania zbiedaných Židov a z hoi
šarišského procesu odstránených Židov,
kračujú podľa plánu. Podľa doterajších
známov bezpečnostných orgánov za spolu-
ty gardistov, odtransportovali zo šariš-
sko-zemplínskej župy takmer 3000 Židov a
židoviek do pracovných stredísk. Odžido-
včenie našej najvýchodnejšej župy prejav
sa blahodarné navonok. Platí to najmä
o Prešove a Michalovciach, ktoré boli
dávkom priamo zaplavené. Obidve mi-
sta zpod tejto záplavy Židov odvidne
stojú terajším riešením a ich ulice do
voľu svoj opravdivý slovenský ráz bez
dov.

Pravda, toto riešenie napáda sa Žid-
mi ktorí všetkými figlami a machináci-
ami snažia sa vyhnúť odtransportovaniu do
svojých stredísk. Tak v michalovskej
mecenici nechali sa za 1 deň operovať
záneť slápného šrava 15 najbohatších
bohatých Židoviek, hoci v minulosti taký
čet operácií neboli zaznamenané ani za
figuť nenútil pozornosť žandárstva a
lekárovi, takže na ich zákrok všetky op-
vané Židovky sú zistené a po uzdrav-
pôjdu na príslušné miesto — do prac-
ných stredísk.

Žid Heinrich Klea v Sečoveciach skryl
pred bezpečnostnými orgánmi do da-
s múkou. Ale ani toto maskovanie mu
pomohlo, lebo z múky musel ísť do prac-
ného strediska. Takými a podobnými fig-
mi Židia chceli obchádzať terajšie rieše-
nie židovskej otázky. Napomáha im to však,
ke gardistické Slovensko je na stráži a
sledne uskutočňuje očistu nášho žitva
židovskej plagy.

**Nový taliansky vyslanec
v Bratislave**

Koniec stykov so Židmi

Bratislava, 1. ap

Poprade pokrstili 8 Židov na evanjelikov,
1 na katolíka.

jako prikre a už tobôž nie neľudsky zachádzalo.

Koniec židovským machlom

V rozhovore s novinármi, ktorý sme vo včerajšom čísle priniesli a o ktorom sa zmienila i väčšina zahraničných novin, hlavný veliteľ HG Mach odmietol medzi iným aj zlomyseľné zprávy o tom, ako by sa vysťahovanie Židov bolo nanútilo do zahraničia. Hovoril podrobne o tom, koľko námahy stálo slovenských činiteľov, čo všetko museli podniknúť, aby pre toto vysťahovanie pripravili pôdu, aby ho uskutočnili bez otracov a aby našli aj vhodné miesta pre nové osídlenie Židov. Boli to opätovné cesty, rozhovory, intervencie, rokovania a pod., kým sa táto slovenská vôľa mohla stať skutkom.

Nepriateľská propaganda rozširovala zprávy a keď u nás poukazoval^o sa na to, že Židia neboli úplne vysťahovaní ani z jedného štátu, dokonca ani z Nemecka, tu našim konštatovať a zdôrazniť, že týmto padá dôkaz, ako by sme vysťahovanie Židovstva robili na cudzí nátlak. Ano, Slovensko robí len to, čo mu okolnosti dovoľujú, načo je už chvalabehu schopné a načo sa Slováci v duchu pripravovali už od dávnych čias. Je to len dôkaz, že u nás nejde o nijaké napodobňovanie, že vieme, čo chceme a že za tým aj dôsledne ideme. Uvádzať Nemecko do súvislosti s nami je smiešne. Nemcov je 90 miliónov, kým nás tu na Slovensku len dva a pol a tak teda, čo Nemci znáša, to my by sme jednoducho neznesli. A preto tým viac a tým prv musí sa uskutočniť úplné odstránenie Židovstva.

Ináče na Slovensku ešte vždy badať zhubný vplyv Židovstva. Treba si len všimnúť toho, čo sa dialo v poslednom čase: úlisné^o korumpovanie duší a demoralizácia, zavinených prítomnosťou dobre situovaných

Židov, z ktorých skoro každý mal u nás nejakého "chráncu. Co tu vystrájali už v arizovaných podnikoch, ako znemožňovali očistu hospodárskeho života od židovských metód o tom hlavný veliteľ HG Mach už dol dôkazmi podporetá skutočnosť. A ešte presvedčivejšie boli dôkazy o rozličných sabotážnych akciách, pripravovaných Židmi, o šerných vysielateľkách, o rafinovaných vymýšľaných a šírených správach šuškan propagandy ako aj o iných takýchto veciach, ktorými sa u nás mal šíriť rozvrat. Prirodzene, že všetky tieto dôvody bolo treba náležite uvážiť a pod ich tlakom cel táto otázka čím prv a p^o gardisticky vyriešiť.

Svojho času hovorilo sa u nás veľa o tom, že nám samostatnosť nanútili, ho ona — ako je to zrejme z dlhého nášho zpašu — bola cieľom nášho boja. A taký istým cieľom bolo vyradenie Židovstva z nášho života. Veď o to sa usilovali mnohí a mnohé slovenské pokolenia. Sme presvedčení a vieme o tom, že okrem nepatrných výnimiek, s týmto gardistickým stanoviskom hlavného veliteľa Macha súhlasí ni len celá Garda, ale i veľikánska väčšina n rodu, naše národnostné skupiny: nemecké maďarská a taktiež naši priatelia v zahraničí, čo sa už prejavilo aj v tlačí. Darniektô hovorí, že to škodí našej dobrej pvesti. Možno u tých, ktorí by nás najradšie videli zahynúť v pazúroch Židov. Ale i týchto nám nezáleží. Robíme to síce p seba, no vieme, že tým poslúžime aj nov Europe. Hľadíme do budúcnosti, zbavujme sa starých pilg a kto toto naše úsilie nezanjate pozoruje, môže ho len schváliť

MORÁLNE DILEMY

Určené:	Žiakom ZŠ a SŠ vo veku 13 – 18 rokov
Téma:	Morálne dilemy. Táto hodina predpokladá u študentov znalosť historického kontextu, a preto by v ideálnom prípade mala nadväzovať na hodiny „Slovenská republika 1939 – 1945“, venované osudom občanov slovenského štátu označených za židov.
Ciele:	Prehĺbenie znalostí o histórii vojnového slovenského štátu a o osudoch jej židovských obyvateľov. Preskúmanie systému zodpovednosti jednotlivca za celok a medzi jednotlivcami navzájom. Posilnenie osobných pocitov zodpovednosti a ich nasmerovanie pozitívnym smerom. Skúmanie vlastných postojov smerom k posilneniu občianskej zodpovednosti.
Metódy:	Riadený rozhovor, samostatná práca, analýza výpovedí
Pomôcky:	Tabuľa, tri lístočky pre každého študenta (ideálne sú samolepiace papieriky „post-it“), DVD s úryvkami interview Alexandra Bachnára, Kataríny Löfflerovej a Margity Schwalbovej, televízny prijímač či monitor, DVD prehrávač
Čas:	45 minút - jedna vyučovacia hodina

ŠTRUKTÚRA VYUČOVACEJ HODINY

Organizačná časť: Pozdrav, zápis do triednej knihy, absencia

Motivácia

Definícia pojmov – rozhodovanie a zodpovednosť. Študenti budú oslovení, aby vyjadrovali svoje osobné postoje. Ich individuálne odpovede sú následne zoskupované do logických okruhov, diskusia a argumentovanie má smerovať k posilneniu vedomia správnosti predložených téz:

- Napíšte na tabuľu slovo „Zodpovednosť“.
- Rozdajte študentom papieriky, aby na každý napísali za koho, či za čo sa cítia byť osobne zodpovední
- Určite asistenta, ktorý papieriky zozbiera a utriedi
- Prečítajte nahlas jednotlivé odpovede a spoločne ich triedte do kategórií „kruhov zodpovednosti“ nakreslených na tabuli (pozri príloha 1)
- Podporte diskusiu študentov k jednotlivým súborom – kruhom. Diskusia má smerovať k definícii, ako sa prejavuje zodpovednosť v praxi, čo robia konkrétne študenti (ráno si čistím zuby, zdravo sa stravujem, nefajčím, starám sa o mladšieho súrodenca, chodím venčiť psa, separujem odpad, recyklujem papier...)
- Položte otázku, ako jednotlivé kruhy zmení/ ovplyvní extrémna situácia, napr. keď ide o život? Nechajte študentom priestor, aby sami uviedli príklady takýchto situácií. Je možné v takýchto situáciách ohroziť aj vlastný život? Aké faktory hrajú rolu pri takomto rozhodovaní?

HLAVNÁ ČASŤ HODINY

Projekcia video zosrihov a diskusia k nim.

- Vysvetlite študentom, že budú sledovať osobné výpovede popisujúce extrémne situácie, ktoré vznikali za druhej svetovej vojny, v období holokaustu.
- Požiadajte ich, aby po skončení každého videoklipu zaradili výpoveď do kruhov zodpovednosti. Nech sa pokúsia vysvetliť, prečo sa spomínajúca osoba rozhodla konať opísaným spôsobom, aké príčiny, pohnútky ju k tomu viedli. Často sa v jednej ukážke rozhoduje viac osôb, študenti by mali identifikovať s každou zvlášť a prebrať ich motivácie.
- Upozornite, že hlavnou príčinou všetkých situácií je existencia totalitného štátu, ktorý časť svojich občanov vyčlenil zo spoločnosti, zbavil ich občianskych a ľudských práv.
- Pripomente, že dôležitú úlohu pri rozhodovaní zohrávali informácie, čo sa skutočne deje, ktoré kontrastovali s propagandou štátu. Nie každý takéto informácie mal k dispozícii.
- Pustite úryvky spomienok Margity Schwalbovej, Alexandra Bachnára a Kataríny Löfflerovej.
- Vyzvite študentov, aby uviedli, či poznajú podobné morálne dilemy, resp. či sami zažili podobné ťažké rozhodovanie.

- Uvedte príklad záchrancov, ktorí schovávali židov – príklad morálnej dilemy ohrozenia vlastného života (svojich najbližších) pre záchranu často úplne cudzích životov. Ďalšia dilema záchrancov bola, že svojim konaním porušovali platné zákony krajiny, súkromný etický/morálny pomyselný kódex versus ideológia/propaganda/ legislatíva.

Zhrnutie a záver

Na uzavretie diskusie použite nasledujúce tri citáty. Požiadajte študentov o ich vlastnú interpretáciu potreby správneho rozhodovania, potreby pevnej morálky a správneho systému hodnôt. Študenti by mali popísať, ako sa oni podľa vlastného hodnotového systému snažia/nesnažia „zlepšiť svet“ a prečo. Čo plánujú urobiť dnes ?

Citáty:

„Všetko, čo potrebuje Zlo k víťazstvu je, aby dobrí ľudia zostávali nečinní.“

Edmund Burke

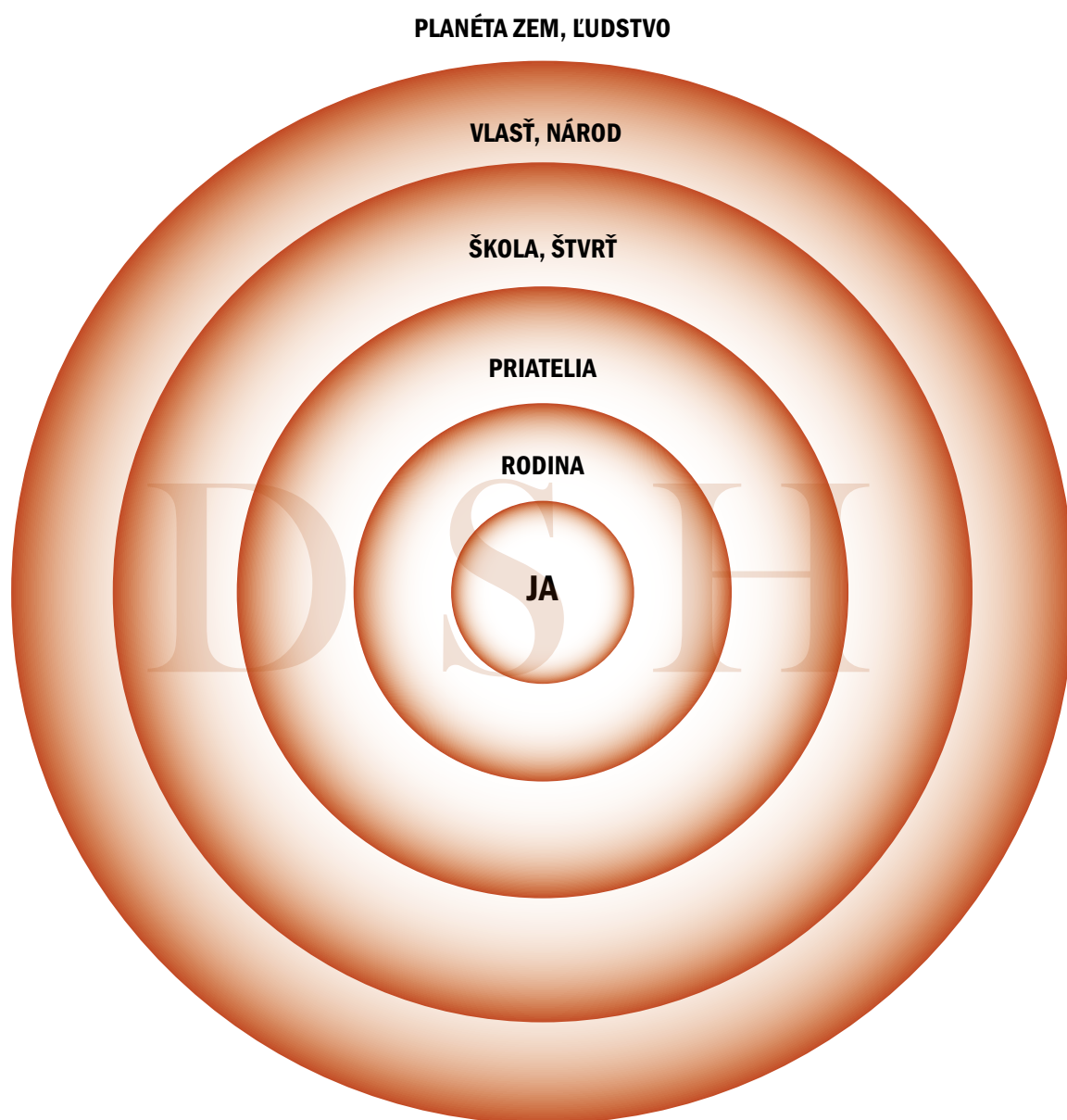
„Ako je to dobre zariadené, že nikto nemusí ani chvíľku čakať, pokým začne zlepšovať svet.“

Anna Franková

„Nakoniec si nebudeme pamätať slová našich nepriateľov, ale mlčanie našich priateľov.“

Martin Luther King

DSH

STEREOTYPY A PREDISUDKY

Určené:	Žiakom vo veku 13 – 18 rokov
Téma:	Stereotypy a predsudky
Ciele:	Študenti majú pochopiť význam termínu stereotyp a preskúmať, čo všetko môže zahŕňať. Budú uvádzať príklady stereotypného správania, resp. vnímania sveta v minulosti, v súčasnosti a vo vlastnom živote, pričom si budú viac uvedomovať predsudky, ktoré majú (môžu mať) voči iným, a ich vplyv na každodenný život. Uvedomia si spôsoby, akými je možné stereotypom odolávať/vzdorovať – vlastným i cudzím. Naučia sa pracovať so svedeckými výpoveďami a analyzovať ich.
Metódy:	Riadený rozhovor, analýza výpovedí, diskusia, samostatná práca
Pomôcky:	Tabuľa, projektor alebo televízny prijímač, DVD prehrávač - DVD s úryvkami interview Margity Schwalbovej a Etely Svobodovej, pracovné listy
Čas:	45 minút – jedna vyučovacia hodina

ŠTRUKTÚRA VYUČOVACEJ HODINY

Organizačná časť: Pozdrav, zápis do triednej knihy, absencia

Motivácia

Definícia pojmov stereotypy a predsudky a ich vplyv na správanie a vzťahy medzi ľuďmi.

1. Požiadajte študentov, aby do zošita opísali udalosť, kedy od niekoho očakávali určité správanie a boli prekvapení, keď sa dotyčná osoba zachovala úplne inak.
2. Diskusia vo veľkej skupine o zapísaných zážitkoch:
 - Ako sa v konkrétnych prípadoch líšila realita od očakávania?
 - Ako sa študenti cítili, keď si uvedomili, že ich predstavy boli mylné?
 - Z čoho vychádzali tieto očakávania? Z osobnej skúsenosti? Z niečoho iného?

Aké slovo vystihuje najlepšie toto očakávanie? (väčšina odpovedí bude správna, ale úplne správny je termín „stereotyp“.)

HLAVNÁ ČASŤ HODINY

Napíšte na tabuľu slovo „STEREOTYP“

Pokúste sa s triedou nájsť čo najviac definícií, synonym a voľných asociácií slova stereotyp a zapisujte ich na tabuľu do „pavúka“.

Diskusia vo veľkej skupine:

- Prečo majú ľudia predsudky a stereotypy?
- Prečo sa väčšina stereotypov týka „tých druhých“, a celých skupín?
- Existujú stereotypy, ktoré máme sami o sebe?
- Zakladajú sa stereotypy na faktoch? Ako vznikajú?
- Aké stereotypy poznáte, počuli ste od kamarátov, od rodičov?
- Sú stereotypy pre spoločnosť prínosné?
- Môžu byť stereotypy nebezpečné?
- Poznáte nejaké stereotypné predstavy o Slovákoch? Ako sa cítite, keď sa podľa nich niekto správa?
- Ako sa cítite, keď i vás niekto posudzuje podľa stereotypov?
- Ako sa môžeme brániť stereotypnému videniu sveta?

Prvá videokážka:

Úryvok z interview Margity Schwalbovej – popis prejavu stereotypu z roku 1936.

Krátka diskusia k ukážke

Pogrom sa odohral v dňoch 24. – 29. 4. 1936 ako reakcia na premietanie filmu Golem, pretože film bol považovaný za príliš židovský.

- Definujte popisovaný stereotyp – alebo je v úryvku popísaných viac stereotypov ?
- Ako ovplyvnili tieto stereotypy správanie ľudí? Odkiaľ sa vzali?
- Čo si o tomto správaní myslíte?

Pracovný list - STEREOTYPY

Rozdeľte triedu do dvojíc, a každej dvojici dajte jeden pracovný list „Stereotypy.“ Študenti na základe stereotypov, o ktorých počuli, doplnia vetu pre každú uvedenú skupinu ľudí.

Diskusia

Študenti čítajú a vysvetľujú svoje odpovede.

- Počuli ostatní študenti podobné alebo rovnaké stereotypné označenia?
- Sú niektoré stereotypy úplne nové, či prekvapivé?
- Aké negatívne vplyvy vnášajú podobné názory do každodenného života?
- Majú aj pozitívny vplyv?
- Môžu sa jednotlivci pokúsiť niektoré stereotypy vyvrátiť, poopraviť či zabrániť ich šíreniu?

Druhá videoukážka:

Úryvok interview Etely Svobodovej – popis stereotypu z roku 1944.

Pracovný list - OČAKÁVANÉ A SKUTOČNÉ SPRÁVANIE

Požiadajte každého študenta, aby na základe práve zhliadnutého úryvku interview vyplnil pracovný list „Očakávané a skutočné správanie“.

Diskusia:

- Čo ste očakávali, že sa bude diať? Prečo?
- Čo myslíte, čo očakávali ľudia pozorujúci situáciu na ulici?
- Aký stereotyp by ste očakávali u vojaka? A u žida?
- Odkiaľ by tieto stereotypy získali? Prečo sa podľa nich nesprávali?
- Udalosť sa stala v roku 1944. Mohlo by sa všetko odohrať v inom roku úplne inak? Prečo?

Záver

Požiadajte študentov o reflexiu nasledovnej otázky (v rámci hodiny alebo formou písomnej domácej úlohy):

- Stalo sa vám už, že ste si uvedomili nesprávnosť vašich stereotypných predstáv, i to ako vám bránili žiť naplno?
- Prežili ste stretnutie, ktoré vaše stereotypné predstavy zmenilo?

Možné rozšírenie hodiny:

Tretia videoukážka, úryvok interview Margity Schwalbovej, zachytáva nesprávnosť stereotypných predstáv o vzťahoch medzi židmi a Nemcami, židmi a katolíkmi. Aj k tejto ukážke je možné vyplniť pracovný list „Očakávané a skutočné správanie“.

Možné otázky do diskusie:

- Aké vzťahy ste očakávali medzi židmi a Nemcami?
- Poznáte kresťanských väzňov KT, ktorí boli prenasledovaní ako židia? Ako to bolo možné?

Doplnkový materiál k téme možno nájsť aj na: <http://www.teresa-benedicta.sk/edita.htm>
http://www.rozhlas.cz/radio_cesko/pribeh/_zprava/319921

DSH

© 2008 DOKUMENTAČNÉ STREDISKO HOLOKAUSTU

© 2008 USC Shoah Foundation Institute,
University of Southern California